

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ім. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
Факультет соціології і права

ЗАТВЕРДЖУЮ

Скан ФСН

Факультет
соціології
і права

(підпис)

А.А. Мельниченко
(ініціали, прізвище)

» червень 2018 р.

Історія державного управління в Україні

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

спеціальність 054 Соціологія, 231 Соціальна робота, 281 Публічне управління та адміністрування

освітня програма ОПП: «Соціологія», «Соціальна робота», «Публічне управління та адміністрування»

Ухвалено методичною комісією
факультету соціології і права
Протокол від 20.06.2018 р. № 2

Голова методичної комісії

К.Л. Попов

(підпис)

(ініціали, прізвище)

» 20 червня 2018 р.

Київ – 2018

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Професор, к.і.н., Ковальський Борис Павлович

(підпис)

Старший викладач, к.і.н. Перга Юрій Миколайович

(підпис)

Програму затверджено на засіданні кафедри історії
Протокол від «23» травня 2018 року № 10

Завідувач кафедри

(підпис) С.О. Костилова
(ініціали, прізвище)

«23» травня 2018 р.

Вступ

Програму навчальної дисципліни «Історія державного управління в Україні» складено відповідно до ОПП: «Соціологія», «Соціальна робота», «Публічне управління та адміністрування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

(ОПП/ОНП, назва)

(рівень вищої освіти)

Спеціальності: 054 Соціологія, 231 Соціальна робота, 281 Публічне управління та

(код і назва спеціальності)

адміністрування

Навчальна дисципліна належить до циклу загальної підготовки
(загальної / професійної підготовки)

Статус навчальної дисципліни вибіркова
(обов'язкова / вибіркова)

Обсяг навчальної дисципліни 2 кредитів ЄКТС.

Міждисциплінарні зв'язки: політологія, історія України, історія права.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета навчальної дисципліни.

Мета дисципліни: сприяти формуванню у студентів компетентності, розуміння історичної ретроспективи, засвоєнню знань про основні етапи, процеси і події в історії державного управління в Україні з часів створення національної держави до сьогодні в контексті основних тенденцій державного розвитку цивілізації. На основі цих знань студенти мають набути низки здатностей:

- здатність аналізувати державотворчі процеси минувшини;
- володіти культурою виступів на суспільно-політичні, адміністративно-управлінські теми та компетентно проводити наукові диспути і дискусії, аргументовано відстоювати власну позицію;
- робити наукові висновки і узагальнення, застосовувати історичний досвід для розуміння і розв'язання сучасних проблем державотворення

1.2. Основні завдання навчальної дисципліни.

В результаті засвоєння навчальної дисципліни студенти мають

знати:

- основні суб'єктивні і об'єктивні умови утворення державності в Україні;
- наукові підходи, особливості періодизації історії державного управління;
- сучасні методологічні варіанти до вивчення історії державного управління в Україні;
- основні історіографічні концепції дисципліни;
- основні етапи міжнародної значимості, впливу історичного поступу української державності;

— роль і місце соціальних структур і соціальних відносин в українському державному і управлінському будівництві;

— історичні аспекти участі українського народу в загальнодержавному, регіональному, місцевому управлінні.

уміти:

— розглядати явища історії державного управління в Україні розвитку і в зв'язку з міжнародними історичними умовами конкретного періоду;

— орієнтуватися в історико-етнографічних особливостях державного будівництва і управління в регіонах України, співвідносити історичні процеси в них з природними умовами та зовнішньо-політичними зв'язками.

— удосконалити досвід роботи з різними типами й видами джерел інформації;

— застосовувати набуті знання з історії державного управління в Україні для вирішення конкретних інформаційно-пошукових завдань.

— самостійно узагальнювати й аналізувати знання, здобуті в ході засвоєння дисципліни, пов'язувати їх з знаннями з інших навчальних дисциплін;

набути досвід:

— встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями і явищами в історії державного управління в Україні;

— науково, коректно застосовувати порівняльно-історичний метод щодо явищ в історії державного будівництва;

— аналізувати діяльність видатних державних діячів, політиків, інших історичних осіб на тлі історичних зрушень;

— усвідомлювати роль і місце історії державного управління України в світовому розвитку міждержавних стосунків людської цивілізації.

2. Зміст навчальної дисципліни

Модуль I Розділ I.

Тема 1. Предмет, завдання курсу "Історія державного управління в Україні", його місце в підготовці фахівців вищої кваліфікації в сфері державного управління. Наукова періодизація та характеристика основних етапів розвитку адміністративного менеджменту в Україні. Джерела, основна навчальна і наукова література.

Геополітичне положення України та його вплив на формування української державності, структуру та механізми управління. Перші держави на території України.

Особливості геополітичного положення України як території, що знаходиться на перехресті шляхів, які пролягають зі Сходу на Захід та з

Півночі на Південь. Позитивні та негативні моменти з геополітичного положення. Вплив на формування державності в Україні деспотичних держав.

Перші держави на території України: Кіммерія, Скіфія та Сарматія, особливості державного устрою та механізмів державного управління.

Грецькі міста-держави Північного Причорномор'я (Ольвія, Херсонес, Пантікапей та ін.) та їх вплив на формування державних утворень місцевих народів.

Антське царство – проукраїнське держане об'єднання, його державний устрій. Механізми управління.

Тема 2. Державне управління и період Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.

Київська Русь - спадкоємниця соціокультурних та державотворчих традицій перших держав на українському територіальному масиві.

Вплив Сходу і Заходу на Київсько-Руську державу. Східна орієнтація (русько-хозарські відносини). Південна (Візантійська) орієнтація. Західна орієнтація (русько-польські відносини). Посилення західної орієнтації при Ярославі Мудрому.

Суспільно-політична і економічна система Київської Русі, її державна Ідеологія.

Політична влада на Русі. Доктрина колективної влади Рюриковичів. Реформаторська діяльність княгині Ольги, князів Володимира та Ярослава Мудрого. Еволюція князівського статусу, з політичного устрою. Епоха "родового сюзеренітету".

Любецький з'їзд князів та його рішення щодо питань влади. "Колективний сюзеренітет" руських князів у XII-XIII століттях. Роль в системі політичної влади князівської дружини, боярської ради та віче.

Горизонтальні зв'язки ніж центром та периферією. Звичаєве право та запровадження норм писемного права ("Руська правда"), їх співвідношення.

Галицько-Волинське князівство - спадкоємець державницьких і соціокультурних традицій Київської Русі. Галицько-Волинська держава в умовах азійської експансії і передренесансу в Європі. Політика Галицько-Волинського князівства в колі середньоевропейських держав (Польща. Угорщина, Чехія, Австрія, Литва, Тевтонський орден). Відносини з Ватиканом. Посилення західної орієнтації.

Державний устрій Галицько-Волинського князівства, механізми управління.

Розділ II Тема 1. Організація державної влади та козацького самоврядування на Запорозькій Січі та в часи Гетьманства. Гетьманат – устрій та державне управління (XVII-XVIII ст.)

Запорозька Січ - центр консолідації українських національних сил і ядро формування власної державності. Реєстрове козацтво та його місце в державотворчих процесах України. Козацька рада.

Становлення української держави в ході визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького в 1648 - 1654 рр. Територія. Формування центральних органів влади і управління: гетьман, старшинська та козацька ради.

Місцеві органи управління. Адміністративно-територіальні одиниці - полки та сотні. Міське управління. Судова системи: гетьманський та полкові, міські та церковні суди

Державницька політика гетьмана Івана Виговського. Галицький трактат, його суть та значення.

Політика російського царизму - обмеження автономії України в період "Руїни". Утворення Малоросійського приказу його скасування Петром I та утворення Малоросійської колегії. Перше скасування гетьманського правління на Україні.

Конституція Пилипа Орлика: її зміст і значення для розвитку державницької думки в Україні.

Розділ III Тема 1. Періоди перебування історично-українських земель в складі інших держав. Підпорядкування їх управлінським структурам (центральним, регіональним.) Статус України та найвищі органи державної влади і управління в період перебування її в складі Литви та Польщі.

Розчленування українських земель сусідніми державами – Литвою, Польщею, Угорщиною, Туреччиною. Утворення Великого князівства Литовського - феодальної, політичної литовсько-українсько-білоруської держави з елементами федеративного устрою і автономією українських земель. "Литовський статут", його зміст і залежність від "Руської правди".

Державний устрій Великого князівства Литовського, його адміністративно-територіальний поділ: князівства, повіти, волості.

Система вищих органів державної влади: князь, пани-рада, сейм. Управлінський апарат.

Захоплення Галичини, Західної Волині, Подільщини Польщею. Ліквідація удільних князівств, утворення воєводств, старостів. Місцеві (воєводські) шляхетські сейми.

Управління в містах. Магденбурзьке право. Адміністративні та судові органи самоврядування-магістрат (міська рада та лава). Староста і вїйт.

Реорганізація адміністративного устрою та місцевого управління на українських землях після Люблінської унії 1569 року. Поділ Речі Посполитої на провінції, воєводства і повіти.

Реорганізація адміністративно-територіального устрою на Україні після ліквідації Гетьманства та Запорозької Січі. Утворення генерал-губернаторств. Реформа місцевого управління та суду. Дворянські зібрання. Земські суди. Державне управління в містах.

Проект реформування державною управління в працях М.Сперанського. Реформи державного управління після відміни кріпацького права у 1861 році. Формування органів самоврядування (земств) в системі державного управління. Міське самоуправління після реформи 1870 р.

Програми реформування державного управління С.Ю. Вітте та П.А. Столипіна.

Система державної влади і управління на західноукраїнських землях у складі Австрійської імперії. Адміністративно-територіальний устрій Галичини, Північної Буковини та Закарпаття.

Тема 2. Державницька думка в Україні в XIX - на початку XX ст.

Становлення української національної ідеї, роль у цьому процесі В.Капніста, І.Котляревського, Я.Маркевича, В.Лукашевича. "Історія Русів" та її роль у піднесенні національної свідомості українців.

Основні напрямки державницької думки в програмних документах "Кирило-Мефодіївського товариства". Микола Костомаров та його "Книга буття українського народу". Т.Г.Шевченко як феномен українства.

Утворення українських громад. Національна свідомість та державницькі погляди молодого покоління українських діячів 60-х - 70-х років XIX ст. (Павло Чубинський, Олександр Кониський, Володимир Антонович, Тадей Рильський. Іван Нечуй-Левицький).

Розповсюдження ліберальних ідей в Україні в кінці XIX - на початку XX ст. (М. Драгоманов, Б. Кістяківський, М. Туган-Барановський). Суть ліберальної держави: пріоритет прав особистості та загальнолюдських цінностей в суспільстві, правова держава, самоврядування.

Сучасні "ліберали" в Україні

Модель української держави Михайла Драгоманова. Громади та їх роль у житті суспільства. Створення федерації вільних громад. Розвиток ідеї федералізму Михайлом Грушевським, спроба реалізації її в період Центральної Ради.

Розробка національно-демократичної концепції побудови Української держави в працях Івана Франка та Станіслава Дністрянського.

Розділ IV Тема 1. Відродження Української національної держави (1917-1919 рр.). Роль і місце УНР, ЦР, Директорії в формуванні центральних, регіональних та місцевих органів влади.

Універсали Української Центральної Ради як перші кроки на шляху утворення української автономної держави.

Формування українських органів державної влади - Генерального Секретаріату, місцевих структур. Прийняття "Статуту вищого правління в Україні".

Проголошення Української Народної Республіки та незалежної Української держави III та IV Універсалами Центральної Ради. Реорганізація вищих органів державного управління. Прийняття Конституції УНР.

Падіння Центральної Ради та встановлення гетьманського правління Павла Скоропадського. Опублікування гетьманом "Грамоти до всього українського народу" та "Законів про тимчасове державне управління в Україні". Утворення Ради Міністрів та місцевих органів влади. Судова система. Зовнішньоекономічні зв'язки. Формування опозиції гетьманській владі її криза та падіння.

Прихід до влади Директорії УНР та утворення нового уряду. Основні напрямки та труднощі формування органів державної влади. Урядові кризи. Падіння Директорії, його причини.

Утворення Західно-Української Народної Республіки, формування органів державного управління - Української Національної Ради та Тимчасового Державного Секретаріату. Вибрання Президента та органів місцевого самоврядування. Утворення Української Галицької Армії.

Міжнародна ізоляція ЗУНР та її падіння.

Класократично-монархічна модель Української держави та органів державного управління В'ячеслава Липинського і спроба її втілення в життя в період гетьмана Павла Скоропадського.

Модуль II Розділ V

Тема 1. Радянська модель побудови держави та створення органів управління. Втілення цієї моделі на практиці в Україні 1921-1945 рр..

I Всеукраїнський з'їзд Рад та проголошення в Україні радянської влади. Створення радянського державного апарату. Конституція УСРР 1919 р. про державні органи влади в центрі та на місцях. Механізм дії радянських органів в умовах політики "воєнного комунізму".

Перебудова державного апарату управління в зв'язку з введенням непу та утворенням СРСР. VIII з'їзд рад УСРР. Структура, компетенція ВУЦВК, його Президії та РНК УСРР. Українська економічна Рада. Постійне представництво УСРР при урядові СРСР.

Місцеві органи влади та управління. Адміністративно-територіальна реформа. Ліквідація губерній та перехід на трьохступеневу систему управління.

Реформа судової системи. Організація державної прокуратури.

Перебудова апарату державного управління УРСР у відповідності до Конституцій 1929 та 1937 рр. Дальше зростання централізації управління в СРСР. Зрошення партійного та адміністративного апарату. Розширення сфер впливу репресивних органів.

Перебудова центрального державного апарату УРСР на воєнні рейки в умовах II світової війни. Діяльність місцевих органів влади та управління в період ВОВ. Реорганізація органів суду та прокуратури, введення воєнного стану.

Перебудова державною апарату в перші повоєнні роки. Вибори у Верховну раду УРСР та місцеві Ради. Перетворення РНК УРСР у Раду Міністрів УРСР, наркоматів у міністерства. Прийняття та введення Державного гімну УРСР, прапора та державного герба.

Продовження реорганізації системи влади у Західній Україні.

Тема 2. Республіканські структури УРСР в повоєнній період та умовах пошуку оптимальної моделі побудови Української держави (1945-1991 рр.)

Адміністративно – територіальний устрій та система органів державного управління в Україні СРСР в 50-та – 80-ті роки XX століття.

Лібералізація суспільно-політичного життя після смерті Сталіна.

Принципові зміни здійснені М.С. Хрущовим у системі управління країною. Розширення прав союзних республік. Спроба удосконалення державного апарату УРСР. Децентралізація управління народним господарством. Перебудова судової системи та посилення прокурорського нагляду. Зміни в системі органів державної безпеки та внутрішніх справ.

Реформи системи управління економікою СРСР у 1965 р. та поступове їх згортання. Нові зміни в політико-управлінській сфері та системі управління. Перетворення республіканських міністерств у союзно-республіканські. Прийняття Конституції УРСР 1978 р.

Перебудова та її роль у дискредитації та розвалі радянської системи. Посилення суспільно-політичної активності населення України. Розмежування політичних сил та утворення нових політичних партій. Вибори до Рад народних депутатів. Діяльність Верховної Ради УРСР нового скликання за парламентським режимом. Прийняття 16 липня 1990 року "Декларації про державний суверенітет України". Внесення змін і доповнень до Конституції 1978 р. Відродження української національної символіки, відміна назви республіки "УРСР".

Поворот народного господарства України до ринкової економіки. Прийняття Верховною Радою 3 серпня 1990 р. Закону " Про економічну самостійність України".

Розділ VI Тема 1. Формування органів державної влади та управління в умовах проголошення України незалежною державою.

Прийняття Верховною Радою України 24 серпня 1991 року "Акта проголошення незалежності України". Всеукраїнський референдум та вибори Президента України 1 грудня 1991 р. Розпад СРСР. Укладення Угоди про утворення СНД. Принципи участі України в міжнародних організаціях.

Конституційність та легітимність встановлення на Україні нового політичного режиму та державного ладу. Адміністративно-територіальний устрій. Декларація прав національностей в Україні. Закон "Про національні меншини в Україні". Основи нової виборчої системи. Правовий статус депутатів.

Нова система державного управління: Президент України, Верховна Рада та Кабінет Міністрів. Судова система. Місцеві органи влади. Силкові структури влади. Правозахисні органи. Прийняття в 1996 році Конституції незалежної України.

Тема 2. Реформування органів державної влади та управління.

Подальше реформування всієї системи влади, прийняття нових законів ВРУ, продовження розвитку конституційних засад республіки, зміни і особливості діяльності державних (центральных, регіональних, місцевих) управлінських структур.

Політичні кризи в Україні 2004, 2014, років та намагання здійснення суттєвих реформ по підвищенню рівня державного управління.

3. Заплановані види навчальної діяльності та методи навчання.

При вивченні дисципліни рекомендується застосування загальнонаукових і спеціальних принципів і методів історичної науки. Це дає можливість студентам засвоїти необхідний обсяг науково-теоретичних знань, що обумовить можливість цілісного сприйняття процесів функціонування сучасного суспільства на національному й світовому рівнях, набутти навички свідомої суспільно-політичної поведінки.

Методологічне забезпечення дисципліни структуроване у трьох напрямках: 1) лекційна робота; 2) семінарські заняття; 3) самостійне опрацювання матеріалу.

При розгляді основних питань лекції рекомендується звернути увагу на історіографічний аналіз літератури, насамперед у контексті розгляду тих чи інших дискусійних питань. Під час ознайомлення студентів з різними думками

істориків бажано пропонувати їм визначитися з власною позицією щодо проблемних питань.

Структурування лекційного матеріалу повинно бути спрямовано на формування такої системи подачі лекції, що передбачає визначення причинно-наслідкових зв'язків історичних процесів, основних закономірностей, суті і наслідків їх окремих етапів. Також рекомендується при відтворенні закономірностей історичного життя українського народу визначати особливості та тенденції сучасного суспільно-політичного розвитку України, його перспективи.

Бажаним є також застосування нових навчальних технологій, що передбачає використання методів соціальних досліджень, математичної статистики й інших міждисциплінарних методик з метою визначення студентом своєї належності до певної соціальної групи та учасників спільної дії. Врахування цих рекомендацій дає можливість підтримувати сприятливий психологічний клімат при здійсненні виробничої або соціальної діяльності.

Під час проведення семінарських занять рекомендується організація дискусії між студентами з проблемних питань дисципліни, спрямовування цих дискусій у діалектико-матеріалістичний дискурс, акцентування уваги на узагальненнях, аналізі та синтезі наукової інформації історичного, політичного, гуманітарного характеру, формулювання власної позиції та оцінки студентом викладеного матеріалу з метою усвідомлення історичних особливостей пошуку оптимальної моделі державного управління в Україні.

Стимулюванням творчої активності студентів може бути робота по підготовці та виголошенню на семінарі фіксованих реферативних виступів, цей вид роботи бажано доручати найкращим студентам.

Оптимальною формою науково-дослідної роботи студентів може бути також участь у науково-практичних конференціях - насамперед тієї, що її щороку проводить кафедра історії («Україна: історія, культура, пам'ять»).

Самостійне опрацювання матеріалу орієнтоване на творче опрацювання лекцій. Метою цієї роботи є формування у студентів досвіду науково-дослідної праці, яка передбачає набуття вміння самостійно працювати з історичною літературою, використовувати методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення та систематизації, доповнювати монографічні видання джерельною базою (документами і матеріалами, періодикою).

За денною формою навчання пропонується впровадження рейтингової системи оцінки успішності засвоєння студентами навчального матеріалу з дисципліни. Рейтинг складається з балів, що отримуються за роботу на лекціях

та семінарських заняттях, також беруться до уваги штрафні та заохочувальні бали.

4. Оцінювання результатів навчання

Семестрова атестація проводиться у виді заліку. Для оцінювання результатів навчання застосовується 100-бальна рейтингова система і університетська шкала.

5. Рекомендовані джерела та література

5.1. Рекомендовані джерела:

1. Довідник з історії України. За ред. І. Підкови та Р. Шуста. – К.: Генеза, 2006.
2. Закон України «Про місцеве самоврядування України» // Відомості Верховної Ради(ВВР)//. – 2008.
3. Закон України «Про місцеві державні адміністрації»// ВВР. – 2008 № 27-28.
4. Історія України від найдавніших часів до сьогодення: збірник док. і матеріалів / За заг. ред. А. П. Коцура, Н. В. Терес. — К.; Чернівці : Книга XXI, 2008. — 1100 с.
5. Історія України: Джерельний літопис. – К.: КВІЦ, 2012. – 832 с.
6. Історія України: Хрестоматія: у 2-х ч. — Вид. 2-ге перероб. і доп. / Упор. С. М. Клапчук (керівник), Б. І. Білик, Ю. А. Горбань та ін. — К. : ІЗМН, 1996. — Ч. 1. — 372 с.; Ч. 2. — 336 с.
7. Хрестоматія історії і права України. За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: 2000.

5.2. Основна література:

1. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу. Українська державницька ідея... Укл. О. Шакало. – К.: МАУП, 2007.
2. Запорозька січ – зародок української держави. Матеріали науково – практичної конференції. 23-24 листопада 2005 р. – К.: Вид. НАУ. 2006.
3. История государственного управления в России: Хрестоматия. Под общ. ред. проф. Р.Т. Пихои. – М., 2003.
4. Історія державного управління в Україні. За ред. В. Філіповського: К., 2007.
5. Історія України. Загальна редакція Ковальського Б.П. – К.: Вища школа, 1998.
6. Історія України. Частина II, за ред. Ковальського Б.П. – К.: НТУУ «КПІ», 2004.
7. Киричук В., Тумциник В. Історія державного управління. – К.: 2001.
8. Киричук В.В. Історія державного управління в Україні. Курс лекцій. – К.: НТУУ «КПІ», 2000.
9. Малиновський В.Я. Державна служба: теорія і практика.: Навч. посібник. – К.: Атіка, 2003.
10. Мухаєв Р.Т. История государственного управления в России. – ЮНИТИ, 2007.

11. Надолішній П.І. Теорія та історія державного управління: Навчальний посібник. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2006
12. Орленко В.І. Історія державного управління в Україні: Навчальний посібник. – Київ: КНЕТУ, 2001.
13. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. – К.: 1999.

5.3. Додаткова література:

1. Білоконь М. В. Органи державного управління та місцеве самоврядування в Російській імперії у другій половині XIX ст.(на матеріалах Лівобережної України): історико-правове дослідження. Автореферат дис.... канд. юр. наук. – К.: 2002.
2. Бойко О.Д. Історія України: Навчальний посібник. 3-те видання, виправлене, доповнене. – К.: Академвидав., 2012.
3. Войтович Р. Модернізація державного управління в умовах глобальної інтеграції. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України, (2). – К.: 2013. – с.14-23.
4. Дігтяр П.А. Історія держави і права України. – К.: 2000.
5. Єрмолаєв В.М., Козаченко А.І. Органи влади і управління української держави(XVII-XVIII ст.). – Харків. Право.2002.
6. Игнатов В.Т. История государственного управления России. – М., 2006.
7. Иванов В. М. Історія держави і права України. – К.: 2013.
8. Иванов В.М. Історія державного права України. Навч. посіб. – К.: Атіка, 2007.
9. Іншин М. І. Історія виникнення, розвитку та формування державної служби в Україні. Юридична наука і практика, (2). – К.: 2011. – с. 4-9.
10. Історія України. За ред. Ковальського Б.П. – К.: Вища школа , 1998.
11. Калініченко В.В., Рибалка І.К. Історія України. Частина III: 1917-2003рр.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2004.
12. Кобилецький М. М. Утворення ЗУНР, її державний механізм та діяльність (1918-1923 рр.) (Doctoral dissertation, Львів: Львівський державний університет ім. Івана Франка). – Л.: 1998.
13. Кормич Л.І., Багацький В.В. Історія України від найдавніших часів до 21 ст. – Х.: «Одісей», 2008.
14. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України: Навч. посіб. – К.: Атіка, 2006.
15. [Мельниченко А. А.; Мельниченко, С. В. Антикризове державне управління в контексті подолання проблеми бідності: соціологічний підхід – К.:2010](#)
16. Надолішній П. Державне управління в Україні на перехресті тисячоліть: виклики, загрози і перспективи. Актуальні проблеми державного управління, (2). – К.: 2014. – с. 3-11.
17. [Пермінова С. О. Державне та регіональне управління. – К.:2013](#)
18. [Петровська І. П.; Філобоченко В. В. Державне регулювання в умовах інноваційного розвитку. – К.: 2011](#)

19. Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. Історія України. Неупереджений погляд... Харків: ВД «Школа», 2007.
20. Пилипишин В. П. (2011). Поняття та основні риси державного управління. Юридична наука і практика, (2). – К.: 2011. – с. 10-14.
21. Пилипишин В. П. Поняття та основні риси державного управління. Юридична наука і практика, (2). – К.: 2011. – с.10-14.
22. Політична історія України. За ред. В.І. Танцюри. К.: Академ. видав, 2008.
23. Рекотов П. В. Органи управління на окупованій території України (1941–1944 рр.). Український історичний журнал, (3). – К.: 1997. – с. 90-101.
24. С. Крупчан, Т. Крупчан, О. Скопенко, О. Іванюк., Ф. Левітас, М. Тараненко. Новий довідник: Історія України. – К.: тов «Казка», 2006.
25. Телешун С. О. (2000). Державний устрій України: проблеми теорії і практики. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук. – К.: 2000.
26. Чуткий А.І. Історія України: Навч. посіб... – К.: МАУП, 2006.
27. Яременко О. І. Державне управління в Україні в період гетьманату (квітень-грудень 1918 р.). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління – К.: 1999.
28. Яцуба В. Г. Кадрове забезпечення державного управління (організаційно-правовий аспект). Акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: 1999.

5.3 Інформаційні ресурси

1. Болонський процес в Україні: стан та проблеми реалізації : [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/May08/09.htm>
2. Верховна рада України rada.gov.ua
3. Електронний архів КПІ <http://ela.kpi.ua>
4. Інститут історії України <http://history.org.ua>
5. Національна бібліотека України <http://nbuv.gov.ua>
6. Національна історична бібліотека України <http://nibu.kiev.ua>